

VERSLAG WADDENTOUR 17 FEBRUARI 2017

9 maart 2017

INHOUDSOPGAVE

Wat vooraf ging.....	2
Verslag.....	3
Conclusies.....	10
Contactgegevens.....	11
BIJLAGE I PROGRAMMA.....	12
BIJLAGE II Deelnemerslijst.....	13
BIJLAGE II MEEGEVERS.....	14

WAT VOORAF GING

In de zomer van 2016 is het eindrapport gekoppeld aan het Waddenhuisberaad gepubliceerd. De visserijsector herkende zich niet in de conclusies in het rapport en kon zich niet vinden in de totstandkoming van de rapportage. De Waddenacademie en Programma naar een Rijke Waddenzee (PRW) willen graag investeren in het verbeteren van de verstandhouding met de visserij, terugblikken op het Waddenhuisberaad en vooruit kijken naar mogelijke samenwerking. Ronald Lanthers van PRW en Sarah Verroen van Fish & Farm zijn gevraagd hier een plan voor op te stellen.

De Waddentour, gehouden op 17 februari 2017, is de uitwerking van dit verzoek. Tijdens deze dag is een rondrit gemaakt langs de Waddenkust, waarbij op diverse visserij gerelateerde locaties presentaties zijn gehouden en gesprekken zijn gevoerd. Voorafgaand aan deze dag zijn diverse gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van de visserijsector, waaronder met de organisaties VisNed, Hulp in Nood, Ons Belang en PO Wieringen. De input die tijdens deze gesprekken is verkregen vanuit de sector is meegenomen in het programma van de Waddentour.

VERSLAG

“Wetenschap is het op objectieve, systematisch en reproduceerbare wijze verzamelen van kennis”.

In de bus onderweg naar Lauwersoog stelden alle deelnemers aan de Waddentour zich vanuit hun eigen expertise voor. De groep was divers (zie bijlage II); zo waren er vissers, vertegenwoordigers van de visserijsector, ecologen en economen aan boord, maar ook ‘mensen die goed waren in het informeren van publiek’, specialisten in ‘technische innovatie’ en de cultuurgeschiedenis.

“De consument wil geen E-nummers. Wij streven naar een zo puur mogelijk product zonder kunstmatige toevoegingen”

Visserijondernemer Klaas Bouma gaf in Lauwersoog een rondleiding aan boord van het garnalenschip de HK-80 ‘Sarah’. Hij gaf daarbij een toelichting op het proces aan boord na vangst van de garnalen, van de bak naar de spoelsoortermachine, de kookketel en daarna naar de voorcoeler.

Klaas Bouma toont zijn nieuwe verwerkingsinstallatie.

Het proces is bijna volledig geautomatiseerd en met behulp van camera's wordt toezicht op het proces gehouden. De voorcoeler is een relatief nieuwe innovatie. Deze voorcoeler werkt met zeewater, dat blootgesteld wordt aan UV-straling waardoor bacteriën sterven. Dit bacterievrije water wordt gebruikt om de garnalen dusdanig te koelen dat er langere houdbaarheid gegarandeerd wordt en er gewerkt kan worden aan een product zonder conserveermiddelen.

De duur van de visweek en vangsten worden sterk bepaald door natuurlijke invloeden, waaronder het weer, het seizoen en de beschikbaarheid van voedsel. Er wordt gebruik gemaakt van onder andere de zeeflap om bijvangst te verminderen. Voor een garnalenvisser is onder meer 'groen' een potentieel probleem, zeewier dat zich in het net ophoopt en zo de werking van het net vermindert.

Ook komt het voor dat er bijvangst in de netten zit in de vorm van mosselbroed, voor een garnalenvisser niet wenselijk gezien de vertraging en fysieke arbeid die dit met zich meebrengt. De aanwezige mosselkwekers hadden echter, naar alle begripelijkheid, een positievere houding ten opzichte van dit 'probleem'.

Na de rondleiding was er tijd voor een inhoudelijk gesprek over de relatie tussen theorie en praktijk, onder leiding van Ronald Lanfers (Programma naar een Rijke Waddenzee). Dit gesprek gaf regelmatig de verschillen tussen theorie en praktijk weer. Een aantal thema's kwamen hierin prominent naar voren.

“Per saldo zijn gesloten gebieden slecht voor de visserman en niet per definitie beter voor de natuur.”

Deze oproep leidde tot gesprek onder de deelnemers. Er werd gesproken over alternatieven, waarbij aangegeven werd dat er manieren waren om selectief te vissen, zoals pulsvisserij en met netaanpassingen zoals de zeeflap, maar dat deze manieren ook nog niet uitgekristalliseerd zijn.

“Innoveren kost tijd maar kan effectiever zijn dan gebieden op slot gooien. Op een gegeven moment gaat het alleen nog maar om percentages. Het doel [beschermen van biodiversiteit, soorten of habitat] is dan ondergeschikt aan het idee dat we een bepaald percentage van een gebied moeten sluiten. Waar gaat het dan om, cijfers of natuurbehoud?”

Frustratie bij ondernemers is dat het soms lijkt alsof onderzoekers vooringenomen zijn: er worden slechts gegevens gezocht (of verzonnen) die passen bij het vooringenomen standpunt dat is ingenomen. Dat heeft niets met wetenschap van doen.

“Wanneer wetenschappers een rapport uitbrengen gelooft men sneller dat het gebaseerd is op feiten, terwijl als ik [visserman] iets zeg, dan denken mensen al snel dat ik vanuit mijn eigenbelang iets zeg, ze geloven mij niet.”

Eén van de deelnemers gaf aan rekening te houden met niet alleen de inhoud maar ook het gewicht van de uitspraken die hij doet, omdat de uitspraken worden gekoppeld aan het hebben van een wetenschappelijke titel.

Voor alle deelnemers was klip en klaar dat de kennis van de praktijk, de visser die de dynamiek van het systeem iedere dag ervaart, heel waardevol is voor het ontwikkelen van een beter begrip. Dat thema zou nog vaker terugkomen gedurende deze dag.

“Wat is nog acceptabel voor alle deelnemers?”

Beleid is het resultaat van langdurige processen en onderhandeling. Beleidsprocessen verlopen niet op basis van kennis alleen, belangen en afwegingen spelen een grote rol. Het is belangrijk om in beleidsontwikkeling stil te staan bij waar je je in het proces bevindt en welke lagen er nog meer zijn. De complexiteit van het komen tot maatregelen maakt dat objectieve gegevens een rol spelen, maar ook gedeelde of niet-gedeelde normen en waarden, en internationale verplichtingen en afspraken.

Ronald Lanters leidt het gesprek tussen de deelnemers

“Samenwerken met onderzoekers heeft ons wel opnieuw leren denken”, aldus een deelnemer. “Doordat je met de wetenschap samenwerkt, ga je zelf ook meer vragen stellen, en kritisch naar resultaten kijken. Is dat allemaal wel zo wat daar staat? Dat helpt je als ondernemer vooruit.”

Het merendeel van de deelnemers gaf aan dat kennis een positieve bijdrage levert aan de manier waarop zij in de maatschappij functioneren, als ondernemer, onderzoeker en op persoonlijk vlak. Vooral de wijze waarop de mosselsector haar intensieve samenwerking met het onderzoek heeft georganiseerd kan voor andere sectoren als inspirerend voorbeeld dienen.

“Korte lijntjes binnen de keten zijn essentieel. We moeten het samen doen”.

Waar tot 1990 thuispellerij in de garnalensector de standaard was, nam daarna de garnalenspellerij in Marokko over. Transport en verwerking van de garnalen maakt dat er een noodzaak is voor conserveermiddelen. Tegen de tijd dat de ‘Hollandse’ garnaal als ‘verse garnaal’ in de schappen ligt is deze vaak al drie weken oud en dan nog een behoorlijke tijd houdbaar. GPC Kant werkt zelfstandig al jaren aan het ontwikkelen van garnalenspelmachines, Klaas Kant (GPC Kant) vertelde in Lauwersoog over de innovaties die zij doorgevoerd hebben en de verduurzamingslag die dit met zich mee brengt. Sinds 2014 is er een pelmachine in gebruik die ongeveer 1000 kilogram per dag pelt, een vervijfvoudiging ten opzichte van de machine die in 2012 in gebruik was.

Ook is het watergebruik van de machines drastisch verminderd. Momenteel pelt GPC Kant ongeveer 10% van de markt, maar binnen vijf jaar verwachten zijn minimaal de helft van de in Nederland aangevoerde garnalen te pellen. De garnalen hoeven niet meer naar Marokko, dit scheelt CO2 en haalt de garnaal weer terug naar de regio. Er zijn al samenwerkingsverbanden met lokale vissers, waaronder vijf vissers uit de regio Lauwersoog die hun garnalen vermarkten onder het SOLT label. De kwaliteit van de aangevoerde garnaal moet wel goed zijn, waarbij met name de kooktijd van belang is. Korte lijntjes in de keten zijn hierbij essentieel, en niet alleen goed voor het product maar ook voor de ondernemers.

Na dit gesprek vertrok de groep naar 't Ailand, waar eigenaresse Barbara Rodenburg toelichting gaf op de activiteiten van de kustvisserij. Ook kwam aan bod dat wanneer je ergens iets creëert in de natuur, je altijd ergens iets verliest. Een voorbeeld wat haar aan het hart ging was de kwelderaanleg bij Terschelling, waar belangrijke visgronden werden opgeofferd voor landaanwinning. Tijdens de lunch werd een [fragment](#) gedraaid van 'De tiende van Tijd', een muziekprogramma, waarbij Tijd Beckand mee is geweest met Jan en Barbara en de netten zijn binnengehaald onder begeleiding van operamuziek.

“Zonder garnalenvisserij zijn de logistieke voorzieningen voor andere sectoren, zoals de kleinschalige kustvisserij en kokkelvisserij, niet meer beschikbaar. Je hebt elkaar nodig”

Lunch in 't Ailand, Lauwersoog

Ook werd tijdens de lunch het belang van diversiteit in de visserij geschetst. Diversiteit zorgt ook voor draagkracht, als het met één sector minder goed gaat, draait er nog wel een andere sector. Samen draagt de sector logistieke voorzieningen, zoals de haven van Lauwersoog. Wanneer er alleen maar kleinschalige visserij zou zijn, zouden een hoop voorzieningen komen te vervallen, zoals de visafslag, onderhoud aan de kades, de coöperatieve inkoopvereniging (C.I.V.), ijsmachines en in het geheel de economie die lokaal draaiend wordt gehouden door grotendeels de garnalenvisserij.

Na de lunch vertrok het gezelschap naar Moddergat voor een rondleiding in Museum 't Fiskerhúske. De geschiedenis van dit kleine dorp aan de Waddenkust laat zien hoe de visserij en de lokale gemeenschappen verweven zijn. Door het opslibben van de Waddenzee verplaatste dit dorp zich steeds verder westwaarts. Een groot deel van de gemeenschap was direct verbonden met de zee. Het was hard werken voor de mannen aan boord, maar zeker ook voor de vrouwen aan de wal. Die moesten niet alleen de rijke kinderschare opvoeden, maar zij moesten ook de vismaterialen voorbereiden zoals het aanhaken van jonge vis aan het hoekwant. Ook de verkoop van vis werd door de vissersvrouwen verzorgd. Er was niet veel weelde, wel saamhorigheid.

Herinneringen aan vroeger ophalen ging eenvoudig in het Fiskerhúske

Het bezoek aan het mooi geconserveerde Fiskerhúske bracht bij veel deelnemers herinneringen aan vroeger naar boven. De visserij van Moddergat is in de storm van 1883 ongelooflijk hard getroffen. Van de 22 schepen die buitengaats waren, kwamen er maar 5 terug. De rest van de schepen is met bemanning en al vergaan. Een persoon van die 17 schepen is wel nog levend uit de romp van zijn omgeslagen botter gehaald. De rest kwam niet weer. Deze gebeurtenis liet een diepe indruk achter op de deelnemers.

De groep werd in de Garnalefabryk (Paesens-Moddergat) opgewacht door Eric Versteegh, acteur en eigenaar van bureau P&TCS, gespecialiseerd in rollenspel en improvisatietheater met als doel het verbeteren van communicatie, samenwerking en ontwikkeling binnen bedrijven en organisaties. Tijdens de training lag de nadruk op het omgaan met aannames, emotie en non-verbale communicatie.

Men is snel geneigd om subjectieve invulling te geven aan hetgeen dat objectief waar te nemen is. Iemand die voorovergebogen zit en in zijn ogen wrijft wordt al snel omschreven als 'vermoeid', of 'geïrriteerd', terwijl dat gaat om een aanname. Vanuit deze aanname wordt gehandeld, wat kan leiden tot miscommunicatie wanneer de aanname onjuist blijkt te zijn.

“Je kan wel feitelijk over emoties praten maar je moet niet emotioneel over feiten praten.”

Subjectiviteit en objectiviteit spelen een grote rol in de communicatie over theorie en praktijk. Door de aanwezige wetenschappers werd aangegeven hoe zij omgaan met subjectiviteit. Gesteld werd dat het onmogelijk was om altijd volledig objectief te zijn omdat je als mens altijd wel een mening hebt, maar dat er tijdens een onderzoekstraject meerdere controles zijn om eventuele subjectiviteit uit publicaties te halen en ook in het onderwijs wordt er aandacht aan besteed.

Vanuit de praktijk werd aangegeven dat vaak toch het gevoel leeft dat onderzoekers niet altijd even objectief zijn. Een belangrijk punt is het (h)erkennen van je eigen mogelijke subjectiviteit en emoties ten aanzien van een onderwerp en het in gesprek blijven. Wanneer er twijfels of vragen zijn, kaart deze aan op een zo neutraal mogelijke manier en maak het bespreekbaar.

Trainer Eric Versteeg aan het werk met de groep

Het advies aan alle deelnemers was dan ook om goed te reflecteren op hun eigen objectiviteit, maar zich in de communicatie met elkaar ook zeker bewust te zijn van de wijze van formuleren en eventuele aannames.

“Onderzoek mét de visserij gaat wel goed, maar onderzoeken óver de visserij gaan vaak fout”.

De bus bracht het gezelschap weer naar Leeuwarden, waar na een korte discussie het proces rondom het Waddenhuisberaad aangehaald werd, tevens aanleiding voor het organiseren van de Waddentour. Vanuit de sector is er erg veel onvrede over de manier waarop het Waddenhuisberaad tot stand is gekomen, en hoe er omgegaan is met de resultaten.

Vanuit zowel PRW en Waddenacademie is aangegeven dat er duidelijk in het rapport aan de opdrachtgever (Ministerie van I&M) staat dat er veel onzekerheid is op het thema visserij om er beleid op te kunnen baseren. De sector is echter bang dat het rapport de visserij blijft achtervolgen omdat deze nuancering niet genoeg benadrukt is in de rapportage. Zowel de Waddenacademie als PRW willen zich inzetten voor meer onderzoek om zo de gesignaleerde onzekerheden in het rapport te reduceren.

In het Huis voor de Wadden werd de Waddentour afgesloten door Jouke van Dijk, voorzitter van de Waddenacademie. Hij gaf aan veel geleerd te hebben en met name de uitgesproken emoties te begrijpen. Ondernemers ervaren last te hebben van ondeugdelijk uitgevoerd onderzoek en dat zou niet zo moeten zijn.

De visserijsector geeft aan een hoge drempel te ervaren om contact op te nemen met wetenschappelijke instituten bij onvrede of twijfel over de opzet of uitkomsten van onderzoek. Ondernemers bellen liever met hun organisaties, of communiceren hier slechts onderling over. Echter, het contact en de input voor wetenschap is juist belangrijk.

“De verdeeldheid en het gebrek aan organisatie binnen de visserijsector maakt wel het lastig voor externe partijen om te reflecteren op onderzoek en efficiënt overleg te voeren.”

Als er vragen of twijfels zijn, bellen met de Waddenacademie en PRW kan en mag altijd. Er is een grote behoefte aan gestructureerde kennis en input vanuit de sector.

Afsluitende discussie in het Huis voor de Wadden

CONCLUSIES

De waddentour heeft de visserij in een breder perspectief geplaatst. De visser als kennisdrager heeft een betere inbedding in het reguliere onderzoek. Dat de vissers vragen stellen bij de kwaliteit van onderzoek en van mening zijn dat sommige onderzoekers vooringenomen zijn was voor menigeen een eye-opener. Dit gaat echter breder dan het Waddenhuisberaad, zoals aangekaart door één van de deelnemers. De aanbeveling van de visserij is dan ook om dit signaal ter harte te nemen en de verschillende casussen eens naast elkaar te zetten, te analyseren en in een breder (wetenschappelijk) gezelschap aan te kaarten.

De samenwerking tussen onderzoek en praktijk kan dus beter, en initiatieven zoals deze Waddentour dragen bij aan een beter wederzijds begrip en lagere spreekwoordelijke drempels om elkaar te benaderen. Vanuit zowel wetenschap als praktijk wordt de noodzaak tot samenwerking gedragen. Een voorbeeld is de mosselsector, waarbij wetenschap en ondernemers nauw verbonden zijn. Deze verbondenheid betekent niet dat je het altijd met elkaar eens moet zijn, maar wel dat er bij onenigheid onderling contact is en korte lijntjes.

De Waddenacademie zal met oog op haar agenderende rol de noodzaak voor verbetering van draagvlak voor onderzoek en het herstel van vertrouwen bij een breder scala aan wetenschappelijke instituten voor het voetlicht te brengen, het liefst samen met de visserij. Vanuit de visserij wordt gekeken naar gestructureerde input van kennis uit de praktijk en aanspreekpunt hiervoor. De deelnemers kijken terug op een inspirerende en nuttige dag.

In de nazit wordt geopperd dat het een goed idee zou zijn om in het najaar een waddentour 'light' te organiseren om te bezien of de afspraken en uitgesproken intenties ook een vervolg hebben gekregen.

CONTACTGEGEVENS

Deze dag stond in het teken van verbinding, korte(re) lijntjes en contact. Weten wie je waarvoor moet hebben en het wegnemen van gevoelsmatige drempels voor persoonlijk contact. In deze tabel staan een aantal contactgegevens van personen die in het geval van vragen over specifieke onderwerpen benaderbaar zijn. Het gaat hier om vragen over zowel theoretische- als praktijkkennis en publicaties.

Org.	Onderwerp	Persoon	Telefoon	Email
Waddenacademie	Sociaal-Economie	Jouke van Dijk	058-2339030	jouke.van.dijk@waddenacademie.nl
	Algemeen	Klaas Deen	06-14401374	klaas.deen@waddenacademie.nl
	Ecologie	Katja Philippart	058-2339030	katja.philippart@waddenacademie.nl
	Cultuur-historie	Meindert Schroor	058-2339030	meindert.schroor@waddenacademie.nl
PRW	Algemeen	Hendrikus Venema	06-55493884	h.j.venema@minez.nl
	Visserij	Ronald Lanfers	06-21515434	ronald@wing.nl
VisNed	Algemeen / Onderzoek	Wouter van Broekhoven	06-46756702	wvanbroekhoven@visned.nl
De Nederlandse Vissersbond	Projectleider	Brita Trapman	06-41805813	bktrapman@vissersbond.nl
PO Wieringen	Algemeen	Gert Jan Wiegman	0227-512048	gj.wiegman@po-wieringen.nl
Fish & Farm	Algemeen	Sarah Verroen	06-30081837	sarah@fish-and-farm.nl

BIJLAGE I PROGRAMMA

08:15	Vertrek uit Leeuwarden	Ronald Lanthers – PRW
	Introductie en voorstelronde	Sarah Verroen – Fish & Farm
09:15	Ontvangst met koffie en thee	
09:30	Bezichtiging innovatieve garnalenkotter	Dhr. Klaas Bouma – Visserijbedrijf HK-80
10:00	Verdiepend gesprek over de impact van kennis. Directe aanleiding hiervoor is het Waddenhuisberaad	Ronald Lanthers – PRW
11:30	Presentatie GPC Kant over innovatie en verduurzaming in de garnalenbranche	Klaas Kant – GPC Kant
12:00	Lunch met als thema ‘diversiteit in de visserij’ met korte presentatie	Barbara Rodenburg – Goede Vissers
13:15	Vertrek uit Lauwersoog	
13:30	Rondleiding Museum ’t Fiskershúske	
14:00	Interactieve sessie in de Garnalefabryk onder begeleiding van acteur	Eric Versteeg – P & TCS
16:00	Vertrek uit Moddergat	
	Twee visies op de relatie tussen praktijk en theorie	Jouke van Dijk - Waddenacademie Brita Trapman – De Nederlandse Vissersbond
16:45	Ontvangst bij het Huis voor de Wadden	
17:00	Inzichten en afspraken	Ronald Lanthers – PRW
17:30	Afsluitend visserij verhaal	Meindert Schroor – Waddenacademie
18:00	Borrel	

BIJLAGE II DEELNEMERSLIJST

	Voornaam	Achternaam	Organisatie
Dhr.	Wouter	van Broekhoven	VisNed
Dhr.	Henk	Buitjes	Visserijbedrijf ZK-37
Dhr.	Jos	van Damme	PO Mosselcultuur
Dhr.	Klaas	Deen	Waddenacademie
Dhr.	Jouke	van Dijk	Waddenacademie
Dhr.	Cees	van Eekelen	Visserijbedrijf WR-289
Dhr.	Willem	Groenia	Kustvisser
Dhr.	Ronald	Lanters	Programma naar een Rijke Waddenzee
Dhr.	Corrie	Nagel	Visserijbedrijf HA-31
Mevr.	Katja	Philippart	Waddenacademie
Dhr.	Anthony	Riedijk	PO Mosselcultuur
Dhr.	Meindert	Schroor	Waddenacademie
Mevr.	Brita	Trapman	De Nederlandse Vissersbond
Dhr.	Jaap	Vegter	NetVisWerk, Vissers van de Kust
Dhr.	Hendrikus	Venema	Programma naar een Rijke Waddenzee
Mevr.	Sarah	Verroen	Fish & Farm
Dhr.	Eric	Versteeg	P & TCS, eigenaar en acteur
Dhr.	Arie	de Visser	Visserijbedrijf WR-18
Dhr.	Gert Jan	Wiegman	PO Wieringen

BIJLAGE II MEEGEEVERS

De deelnemers hadden gedurende de dag de mogelijkheid om een idee, vraag, mening of suggestie in een daarvoor bestemde ideeënbus achter te laten. Hieronder staan de suggesties en ideeën van de deelnemers opgesomd.

“Kennis is niet hetzelfde als feiten: **kennis is feiten + interpretatie + ervaring.**”

“We kijken veel achteruit, wat er niet goed gaat. Oproep: wat zijn de **kansen en ontwikkelingen? Blik naar voren**, waar kunnen we samen de schouders onder zetten?”

“**Plek organiseren** voor kennis van de praktijk.”

“Wat gaat hier mee gebeuren? **Doel** moet helder zijn.”

“**Jaarlijkse bijeenkomst** organiseren en problemen, vragen en wensen voor onderzoek **uitwisselen.**”

“Er moet beter overlegd worden en **begrip** voor elkaars standpunt.”

“In Nederland een **TV-programma zoals BBC ‘Countrylife’** met goede reportages over visserij, landbouw, kust & platteland.”

“Meer **regionale binding** met producten. Producten moeten alleen door de handen zijn geweest van mensen uit de regio en dat **verhaal** moet erbij verteld worden.”